

Open Huis Conferentie “De Volkshogeschool: geschiedenis en actualiteit”.
Utrecht, Jacobikerk, 29 november 2013.

Eerste exemplaar voor Paul Schnabel

Het eerste exemplaar van het boek *De Volkshogeschool in Nederland, 1925-2010* werd aangeboden aan prof. dr. Paul Schnabel, oud-directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Een delegatie van het bestuur van Learn for Life en de vroegere Stichting voor Volkshogeschoolwerk benaderde prof. Schnabel in maart 2013 met deze vraag toen hij in de Grote Kerk van Naarden de Comeniusprijs 2013 in ontvangst mocht nemen. De motivatie om het eerste exemplaar aan Schnabel aan te bieden was dat hij vanuit een maatschappelijke betrokkenheid al tientallen jaren op hoog niveau een grote wetenschappelijke inzet heeft voor onderwijs, cultuur en sociale verhoudingen in Nederland, en daarbij de resultaten van wetenschappelijk onderzoek voor een breed publiek toegankelijk maakt, zowel in publicaties als in lezingen en voordrachten.

Samenvatting

Toespraak van Paul Schnabel bij het in ontvangst nemen van het eerste exemplaar van *De Volkshogeschool in Nederland 1925-2010*.

Allereerst dank voor dit eerste exemplaar van het boek. Ik heb het in de afgelopen dagen al even kunnen inkijken en ik vind het mooi dat deze geschiedenis is geboekstaafd. Het is een boeiend relaas, maar toch eigenlijk ook een soort van grafmonument, want in deze vorm bestaat dit werk niet meer. Voorzover nog iets in die richting bestaat, functioneert het in conferentie-hotels en heeft het vaak een commerciële achtergrond gekregen.

Deze geschiedenis laat zien dat gedreven idealisten, eigenaardige lieden soms, met soms een rijke fantasie, maar ook sociaal betrokken en zeer ondernemend, een grote rol hebben gespeeld. Men kan kritiek hebben op hun dromerij of luchtkastelen, maar het is een feit dat om iets nieuws van de grond te krijgen hun eigenwijsheid en idealisme een vereiste zijn geweest.

Dit is een boek dat terugblijkt op de grote veranderingen in Nederland in de twintigste eeuw, maar dan vanuit de invalshoek van de volkshogeschool. En dat opent interessante perspectieven. Bijvoorbeeld: er was in Nederland een grote onderwijsreserve, dat wil zeggen dat veel mensen niet de opleiding en vorming hadden genoten waartoe ze door hun aanleg in staat zouden zijn geweest. Het is een verdienste van de volkshogescholen dat ze deze talenten hebben aangeboord waardoor veel mensen zich beter hebben kunnen ontwikkelen.

Er is al veel gezegd over het 21-letter woord dat op de derde dinsdag van september in de troonrede opdook. De koning heeft gezegd dat de participatiesamenleving de verzorgingsstaat gaat opvolgen. Of dat zo is, zal de tijd leren. Het lijkt alsof het hier om iets nieuws gaat, maar wie dit boek leest, ontdekt dat de participatiegedachte in het hart van de volkshogeschool zat. Hier werden al tientallen jaren geleden vele mensen uit verschillende beroepsgroepen en achtergronden voorbereid op actieve deelname aan de samenleving.

Volkshogescholen hebben ingespeeld op de verzorgingsstaat waarvan de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid een paar jaar geleden kernachtig de vier kerntaken heeft omschreven met de vier V's: Verzorgen, Verzekeren, Verheffen, Verbinden. Het is duidelijk dat volkshogescholen zich vooral op het Verheffen en Verbinden hebben gericht.

De Volkshogescholen hebben lang niet willen zien dat de verzorgingsstaat onder vuur lag en dat hun comfortabele positie zou kunnen veranderen. Je zou misschien kunnen zeggen dat het werk eigenlijk aan zijn eigen succes ten gronde is gegaan. Het was zuiver particulier initiatief, dat eerst alleen ondersteund, maar later vrijwel overgenomen is door een subsidiërende en daarmee veel bepalende overheid, een kiss of death. Ik moest ook denken aan Waterschapsheuvel, het verhaal waarin het vreedzame leven van een konijnengemeenschap in een idyllische omgeving bruut wordt verstoord door de aanleg van een snelweg en het razende verkeer.

Er is veel moois te zeggen over wat Volkshogescholen hebben gedaan, maar ik zag ook een foto van enthousiast volksdansende mannen en vrouwen... Huiveringwekkend!

Maar als ik lees dat het volkshogeschoolwerk in de jaren tussen 1932 en 1990 maar liefst ruim 1 miljoen deelnemers heeft getrokken, dan is dat een resultaat waar u met recht trots op mag zijn.